

Відкрите бюджетування Приклади реалізації відкритого урядування в освіті

© Shutterstock

У рамках дослідницького проекту «Відкрите урядування (ВУ) в освіті: Навчання на основі досвіду» Міжнародний інститут планування освіти ЮНЕСКО (МІПО) підготував п'ять аналітичних довідок, що ілюструють різні форми ВУ стосовно сфери освіти: відкрите урядування, відкрите бюджетування, відкрите контрактування, відкрите формування політики та краудсорсинг, громадський аудит. Цю аналітичну довідку присвячено відкритому бюджетуванню.

Що таке відкрите бюджетування?

«Відкрите бюджетування» означає доступ громадськості до бюджетної інформації та бюджетних процесів, пов'язаних із освітою, з можливістю для громадян брати участь у бюджетному циклі. Відкрите бюджетування спирається на перший досвіді бюджетування за участі громадськості, - відповідний пілотний проєкт було реалізовано 1989 року в бразильському місті Порту-Алегрі. Тут можна виділити три рівні участі громадян: (i) доступ громадян до прозорої інформації щодо бюджетних асигнувань та витрат; (ii) консультації з громадянами щодо бюджетних рішень, особливо щодо пріоритетів розподілу ресурсів; та (iii) активну участь громадян у всіх рішеннях, що ухвалюються у бюджетному циклі, від розподілу ресурсів до їх використання та контролю - те, що часто називають

«бюджетуванням за участі громадськості» або «ініціативним бюджетуванням».

Корисні ресурси

Міжнародне бюджетне партнерство (МБП) опублікувало сім випусків «Огляду відкритості бюджету»; у звіті за 2019 рік представлено інформацію про розкриття бюджетної інформації, можливості участі громадськості, а також про стримування та противаги у бюджетному процесі 117 країн.

У рамках Проєкту спільного бюджетування (ПСБ) було розроблено настанови щодо складання бюджету за участі громадськості в освітніх установах, а також відеоролики, онлайн-курс для викладачів та інші інструменти.

Організація PlanET Social ENTERprise за підтримки Європейської комісії розробила настанови щодо залучення учнів до складання шкільних бюджетів на основі реальних прикладів з Польщі, Португалії, Словаччини та Словенії.

Відкрите бюджетування може здійснюватися на всіх адміністративних рівнях системи освіти, від центрального до районного і шкільного. Упродовж останнього десятиліття було реалізовано низку

ініціатив, особливо на муніципальному та шкільному рівнях.

В основі цього підходу лежить ідея, що, заохочуючи діалог між адміністраторами, вчителями, батьками та учнями і даючи їм право голосу при ухваленні фінансових рішень, відкрите бюджетування може сприяти ефективнішому та усвідомленішому керуванню ресурсами, орієнтованому на потреби спільноти. Також очікується, що це сприятиме кращому «суспільному сприйняттю неминучих компромісів» (Pekkonen and Malena, n.d.).

«Відкрите бюджетування» означає доступ громадськості до бюджетної інформації та бюджетних процесів, пов'язаних з освітою, з можливістю для громадян брати участь у бюджетному циклі»

Приклад відкритого бюджетування

Кількість та характер видів діяльності, пов'язаної із впровадженням процесів відкритого бюджетування, залежить від рівня залучення громадян (див. також рисунок 1).

- *Рівень 1:* Державні органи створюють інформаційні платформи для обміну інформацією з громадянами щодо національного освітнього бюджету, районних / шкільних бюджетів та / або освітніх бюджетних трансфертів. Наприклад, 2012 року уряд Гани вирішив відкрити для громадян парламентські комітети з освіти, а в період з 1995 по 2000 рік уряд Уганди ухвалив рішення публікувати інформацію про освітні бюджетні трансферти за допомогою національних газет, місцевих радіостанцій та шкільних рад в рамках своєї інформаційної кампанії.
- *Рівень 2:* Можливості участі громадян в обговореннях бюджету ініціюються на національному, місцевому або шкільному рівні. У таких обговореннях зазвичай беруть участь переважно представники громадян, які засідають в офіційних дорадчих структурах, наприклад, у Парламенті на національному рівні,

місцевих радах на районному або муніципальному рівнях та органах шкільного управління на шкільному рівні. У деяких випадках також може бути залучена велика група людей, особливо на рівні школи – зокрема, вчителі, батьки та учні, – для обговорення пріоритетів бюджету та моніторингу використання коштів.

- *Рівень 3:* Громадян закликають (найчастіше це роблять муніципальна чи міська влада) пропонувати ідеї щодо поліпшення шкільного життя; пропонується провести колективний мозковий штурм та представити свої ідеї. Посередники, громадські організації, залучаються, щоб допомогти громадянам скласти повноцінні пропозиції, включно з бюджетами та графіками виконання після перевірки технічних аспектів з відповідними публічними органами. Після цього пропозиції виносяться на голосування громадян, а переможцям надається фінансування. Проект PBNYS являє собою добрий приклад такого типу участі громадян у відкритому бюджетуванні.

Відкрите бюджетування вимагає від державних органів певної гнучкості, якщо вони хочуть адаптувати свої пріоритети до потреб освітньої спільноти в цілому. Відкрите бюджетування також вимагає спеціального бюджету, зарезервованого з єдиною метою – забезпечити наявність достатньої інформації та часу для участі, а також для фінансування пропозицій громадян.

© Shutterstock

Рисунок 1. Рівні відкритого бюджетування

Джерело: Автор.

Залучення молоді до відкритого бюджетування

Широкий спектр проектів бюджетування за участі громадськості (БУГ) із залученням молоді розробляється і реалізується на шкільному рівні вже упродовж понад десятиліття. Як показують три наведені приклади, ініціатива може належати міністерству освіти, регіональній / муніципальній владі або організаціям громадянського суспільства. Зокрема, у Центральній та Східній Європі громадянське суспільство досить активно експериментувало з проектами БУГ на шкільному рівні - у тому числі в Литві, Польщі, Словенії, Словаччині та Україні. Ці проекти служать для розвитку навичок учнів у таких галузях, як громадянські права, розробка проектів, керування фінансами та публічні виступи.

Відкрите бюджетування може допомогти в боротьбі з корупцією

На кожному етапі бюджетного циклу існують корупційні ризики. До них належать, наприклад, виділення коштів на основі завищених показників кількості учнів; розкрадання коштів у разі їх перерахування з центрального на місцевий чи шкільний рівень; нецільове витрачання коштів. Очікується, що шляхом відкриття усіх бюджетних процесів для громадського контролю і виявлення можливого клієнтелізму та інших зловживань службовим становищем практики відкритого урядування, як-от відкрите бюджетування, допоможуть знизити корупційні ризики та

спонукають органи влади стати більш відповідальними та підзвітними.

Бюджетування за участі громадськості в Португалії

2016 року міністерство освіти Португалії виступило з ініціативою бюджетування за участі громадськості для всіх державних молодших та старших шкіл. Уряд виділив кошти з розрахунку 1 євро на учня (мінімум 500 євро на школу), щоб спонукати учнів брати участь у демократичних процесах і набувати громадянських навичок. Їхні пропозиції виносяться на голосування, а пропозиції-переможці отримують фінансування.

Докладніше див: <https://opescolas.pt/>.

Бюджетування за участі громадськості у Франції

3 січня 2005 року французький регіон Пуату-Шарант (що нині входить до складу Нової Аквітанії) щороку виділяє 10 млн євро на БУГ у державних та приватних середніх школах. У всіх школах проводяться стартові збори для учнів, батьків та співробітників школи. Проекти обговорюються у невеликих групах та представляються шкільним зборам. Регіональна влада перевіряє їх технічну здійсненність та бюджет. Фінансуються перші три проекти, які здобули найбільшу кількість голосів на шкільних зборах.

Джерело: [Participedia Case Study, Poitou-Charentes](#).

Бюджетування за участі громадськості в Литві

За підтримки Transparency International в Литві 2019 року БУГ було запроваджено у двох школах міста Вільнюса. Спочатку учні представили понад 100 ідей. Після цього було підготовлено пропозиції, які винесли на голосування всієї шкільної спільноти. На ці проєкти було виділено бюджет від 1000 до 1500 євро на школу. Четверо з п'яти учнів висловили задоволення набутим досвідом.

Джерело: Duncikaite, 2019

У загальному плані відкрите бюджетування може сприяти підвищенню бюджетної грамотності населення, починаючи з молодшого покоління. Поступове прищеплення знань та навичок, необхідних для розуміння бюджетного циклу та процесу, його аналізу та адвокації, а також відстеження виконання бюджету може допомогти створити середовище, сприятливіше для забезпечення бюджетної доброчесності. Крім того, відкрите бюджетування може підтримувати місцеву демократію, надаючи громадянам право голосу під час обговорень, спрямованих на виділення ресурсів та розподіл коштів таким чином, що найкраще відповідає інтересам усіх зацікавлених сторін.

Контактна інформація

Цю аналітичну довідку було підготовлено Мюріель Пуассон, програмною фахівчицею Міжнародного інституту планування освіти ЮНЕСКО та координаторкою дослідницького проєкту Інституту «Відкрите урядування в освіті: Навчання на основі досвіду». Пошук первинних документів здійснено консультанткою Санскруті Госалкар.

Щодо подальшої інформації звертайтеся: Muriel Poisson: m.poisson@iiep.unesco.org
IIEP-UNESCO
7-9 rue Eugène Delacroix 75016 Paris, France
Тел. : +33 1 45 03 77 00
Fax : +33 1 40 72 83 66
info@iiep.unesco.org
www.iiep.unesco.org

Література

Ben Hammo, M. n.d. *High School Participatory Budget (Poitou-Charentes, France)*, Participedia, <https://participedia.net/case/24>

Duncikaite, I. 2019. *Participatory budgeting initiatives lead to greater transparency: Example of two Lithuanian schools*, <https://etico.iiep.unesco.org/en/participatory-budgeting-initiatives-lead-greater-transparency-example-two-lithuanian-schools>

New York City, NY Department of Education. 2019. *Civics for All. Participatory Budgeting in Your School. Training materials 2019*, <https://infohub.nyced.org/docs/default-source/default-document-library/participatory-budgeting-in-your-school.pdf>

Pekkonen, A.; Malena, C. n.d. *Budget Transparency. Civicus*, https://www.civicus.org/documents/toolkits/PGX_G_Budget%20Transparency.pdf.

Додаткові матеріали

Gover, J. Forthcoming. *Open Budget: Learning from the Experience of Participatory Budgeting in the US*. Paris: IIEP-UNESCO.

Huss, O.; Keudel, O. 2020. *Open Government in Education: Clarifying Concepts and Mapping Initiatives. Series: Ethics and Corruption in Education*. Paris: IIEP-UNESCO, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373142.locale=en>.

Peixoto, P. Forthcoming. *Budget ouvert : Le budget participatif des écoles au Portugal*. Paris: IIEP-UNESCO.

Щоб дізнатися більше про дослідження МІПО у цій сфері, відвідайте онлайн-платформу ETICO, присвячену питанням етики та корупції в освіті. Ви також можете скontaktувати з нами за електронною адресою: info.dnbe@vfishelpline.com

Також у цій серії аналітичних довідок: Poisson, M. 2021. *Open Government/Open Contracting/Open Policy-Making/Social Auditing: Illustrative Forms of Open Government in Education*. Paris: IIEP-UNESCO

Матеріали та позначення, використані для подання цього матеріалу не є вираженням будь-якої думки з боку ЮНЕСКО чи МІПО щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи району чи їх органів влади, або щодо її кордонів.

Вперше опубліковано Міжнародним інститутом планування освіти ЮНЕСКО (МІПО-ЮНЕСКО) у 2021 році з оригінальною назвою: «OPEN BUDGETING: AN ILLUSTRATIVE FORM OF OPEN GOVERNMENT IN EDUCATION».

Це видання перекладено та видано Міждисциплінарним науково-освітнім центром протидії корупції в Україні НаУКМА за домовленістю з МІПО-ЮНЕСКО.

© ЮНЕСКО 2021

© Переклад на українську здійснено Міждисциплінарним науково-освітнім центром протидії корупції в Україні НаУКМА (2022)

Ця публікація доступна у відкритому доступі за ліцензією Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Використовуючи вміст цієї публікації, користувачі погоджуються дотримуватися умов використання репозитарію ЮНЕСКО з відкритим доступом (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>). Ця ліцензія поширюється виключно на текстовий зміст публікації.